

Svoboda jako „poslání“ a „pověření“ / Pravda a svoboda a „pověření“

Svoboda není vymezitelná ani definovatelná „okolnostmi“, ty ji mohou jen lépe či hůře umožňovat či spíše zabezpečovat (jakoby „zvnějšku“). Je to na první pohled paradoxní, že právě tam, kde jsou okolnosti v tomto směru velmi příznivé, skutečná (tj., uskutečňovaná) svoboda slábne a zakrňuje. Skutečnou svobodu je totiž třeba uskutečňovat, prosazovat, zápasit o ni, nasazovat pro ni všechny síly a dovednosti; v tzv. příznivých poměrech, kde jakoby není ničeho takového zapotřebí, skutečná svoboda upadá, protože nemá žádnou vlastní „setrvačnost“, netrvá svou vlastní „vahou“, když je jí jednou jakoby „dosaženo“, nezůstává beze změny, ale chřadne, pokud se o ni nezápasí dál. To vše je dokladem toho, že svobodu nemůžeme chápat jako cíl, ale pouze jako prostředek, nástroj, s nímž stále musíme pracovat, nemá-li ho „ubývat“, nemá-li se nenápadně vytrácet, nebo možná nemá-li ztrácet svou důležitost a potřebnost. Svobody je zapotřebí se vždy znovu odvažovat, a to v nejrůznějších podmínkách; zdá-li se, že je „svobody“ dosaženo, znamená to, že se ve skutečnosti ztrácí před našima očima, aniž bychom si toho povšimli. Jde totiž o to, že v každé situaci je třeba se znovu a znovu svobody odvažovat – máme-li však dojem, že to už zapotřebí není, znamená to, že o tom nejdůležitějším nevíme, že jsme to ztratili, nebo že jsme na to zapomněli, že nám to už tím nejdůležitějším přestalo být. Svoboda je pouze cestou k tomu nejdůležitějšímu: je to vlastně právě to nejdůležitější, co nás inspiruje ke svobodě, k tomu, abychom se svobody odvažovali. A to nejdůležitější není nikdy takové povahy, abychom to mohli jednou provždy (nebo třeba jen na dlouho) „mít“: to nejdůležitější nás cestou svobody vede stále dál – a nikdy to pro nás nemůže končit, nikdy té svobody resp. toho usilování o svobodu není dost. Už tato „okolnost“ sama resp. náležité porozumění tomu, jak se to se svobodou má, nám musí něco napovídat o tom hlavním, o tom nejdůležitějším, co k nám „mluví“, co nás „oslovuje“ a vybízí, apeluje na nás a orientuje nás v té konkrétní situaci, v níž jsme. dá-li se nám ta situace uspokojivá, jsme vyzýváni k náležitému rozpoznání toho, co je v ní neuspokojivého. A je-li vlastním cílem svobody, abychom to za prvé dobře rozpoznali, a za druhé abychom se všechno to nedobré a neuspokojivé, které jsme rozpoznali (a přestali přehlížet), začali pokoušet napravovat. Samo „napravování“ dává svobodě teprve smysl; svoboda je dobrá právě k tomu, abychom mohli napravovat to, co nápravy potřebuje a co po nápravě „volá“. České slovo „napravování“ a „náprava“ (kterému dal pevné místo v našem myšlení právě Komenský, i když je sám nevymezil nejpřesněji a nejvýstižněji) poukazuje jasně a zřetelně k tomu, co je „tím pravým“: všechno, co se kdy uskutečnilo a ještě uskuteční, potřebuje vždy nového a nového napravování – a to „právě ve světle „toho pravého“, tedy Pravdy (která není, která není „jsoucnem“), ale má být díky naší svobodné angažovanosti vždy znovu „uskutečňována“.

(Písek, 080331-1.)